

25. avgust 1983.

horhe luis borhes

Na satu male železničke stanice videh da je negde iza jedanaest noću, Krenuh peške u hotel. Kao i obično, osećao sam zadovoljstvo i olakšanje koje nam uliva dobro poznata okolina. Velika kapija stajala je otvorena, posed je počivao u tami. Ušao sam u trem čija su bleđa ogledala udvostručavala cveće u salonu. Vlasnik hotela me, začudo, nije prepoznao i pruži mi knjigu gostiju. Uzeh pero pričvršćeno na pultu, umočih ga u bronzanu mastionicu, i kada se nagnuh nad otvorenom knjigom, doživih prvo iznenađenje od mnogih koja su mi se spremlala ove noći. Moje ime, Horhe Luis Borhes, bilo je već tamo upisano, i to još svežim mastilom.

Vlasnik mi reče: »Mislio sam da ste već otišli gore.« Onda me bolje zagleda i popravi se: »Izvinite, senjor. Onaj drugi tako liči na vas, al vi ste mladi.«

Upitah: »Koja je njegova soba«

»Tražio je sobu br. 19«, glasio je odgovor.

Toga sam se i bojao.

Ispustih pero i potrčah uz stpenice, Soba br. 19 nalazila se na drugom spratu s pogledom na opuštelo dvorište, ogradu i, sećam se, jednu klupu. Bila je to poslednja gornja soba hotela. Otvorih vrata i udoh. Svetlo s tavanice nije bilo utrnulo. Pod nemilosrdnom svetlošću prepoznah sebe. Stariji, omršaveo i vrlo bleđ, ležao sam na leđima u uskom gvozdenom krevetu, očiju uprtih gore, u gipsane ukrase. Do mene dopre glas. Nije bio baš sasvim moj, već kao onaj na koji sam se bio navikao s magnetofonske trake, neljubazan, bez prelaznih tonova.

»Neobično«, reče glas. »Dvojica smo, a jedan te isti. Ali u snu ništa nije čudnovato.

Upitah užasnut: »Onda je sve ovo san?«

»Siguran sam da je ovo moj poslednji san.«

On pokaza praznu bočicu na mermernoj ploči noćnog ormara: »Ti ćeš, naprotiv, još mnogo puta da sanjaš dok ne stigneš do ove noći. Koji je datum, po tebi?«

»Ne znam, zapravo«, rekoh zbunjeno. »Ali juče sam napunio šezdeset prvu.«

»Ako je tvoje bdenje doseglo do ove noći, biće da si juče navršio osamdeset četvrtu. Danas je 25. avgust 1983.«

»Zar toliko godine još moram da čekam«, promrmljah ja.

»Māni ne preostaje ništa više«, reče on osorno. »Svakog časa mogu da umrem u onom o čemu ne znam ništa, a još uvek sanjam o dvojniku. Otrcana tema Stivensonova koju imam o ogledalu.«

Pomen Stivensona osećao sam kao oprastanje, a ne kao mudrovanje. Bio sam on i razumeo sam ga. Ma koliko bili dramatični, trenuci ne čine čoveka Šekspirom, niti ulivaju misaonost njegovim izrekama.

Da bih mu odvratio pažnju, rekoh: »Znao sam da će ti se to desiti. Ovde, u jednoj od donjih soba, započeli smo skicu ove povesti o samoubistvu.«

»Da«, rekao je sporo kao da sabire sećanja, »ali ne vidim vezu. U onoj skici izradio sam običnu kartu za Androge i bio jednom gore u hotelu *Dell-sias*, u sobi br. 19, izdvojenoj od drugih. Tamo sam se ubio.«

»Zato sam ovde«, rekoh ja.

»Ovde? Uvek smo ovde. Ovde te sanjam u kući u Kale Maipu. Odavde, iz majčine sobe upravo odlazim.«

»Majčina soba«, ponovih i nisam hteo ništa da razumem. »Sanjao sam te u sobi br. 19. na gornjem spratu.«

»Ko koga sanja? Ja znam da tebe sanjam, ali ne znam da li ti sanjaš mene. Hotel u Androgeu sru-

šen je još pre mnogo godina, pre dvadeset, možda pre trideset. Ko zna?«

»Snevač sam ja«, okrenuh izazovno. »Zar ti nije jasno, radi se o tome kako proniknuti da li sa nja samo jedan ili jedan drugog sanjaju dvojica?«

»Ja sam Borhes koji je video tvoje ime u knjizi gostiju i popeo se u ovu sobu.«

»Borhes sam ja i upravo umirem u Kale Mipu.«

I bi tišina. Onda reče drugi: »Načinimo probu.

Koji je bio najvažniji trenutak našeg života?«

Nagnuh se nad njim i obojica govorismo uglas. Znam, obojica slagamo. Nejak osmeh rasvetli njegovo staračko lice. Osetio sam da taj osmeh nekako odrazi moj.

»Lagali smo se«, reče on, »jer osećamo kao dvojica, a ne kao jedan.«

Razgovor me naljuti. Rekao sam mu to i dodao: »A ti, 1983. nećeš ništa da mi otkriješ o godinama koje mi još preostaju?«

»Šta da ti kažem, jadni Borhese! Muke na koje si svikao uvek će ponovo doći. Ostaćeš sam u ovoj kući. Dotičaćeš knjige bez pismena i Svedenborgov medaljon i kutiju sa državnim ordenom za zaslug. Slepilo nije tmina, on je oblik samoće. Vratiš se na Island.

»Island! Island u moru!«

»U Rimu ćeš opet izreći Kitsove stihove, čije ime, kao i svih, beše ispisano na vodama.«

»Ja nikada nisam bio u Rimu.«

»Dogodiće se još i nešto više. Napisaćeš našu najbolju pesmu, elegiju.«

»Na smrt...«, rekoh. Ime se nisam usudio da izgovorim.

»Ne, ona će duže živeti od tebe.«

Začutismo. On nastavi: »Napisaćeš knjigu o kojoj smo dugo sanjali. Oko 1979. shvatićeš da tvoje navodno delo nije ništa drugo do niz nacrti, nacrti za sve živo, i ti ćeš, podlegavši sujetnom i varavom iskušenju, napisati svoju veliku knjigu. Obmana koja nam je priključila Geteovog *Fausta*, *Salambo*, *Ulisa*. Ispunio sam neverovatno mnogo stranica.«

»A na kraju si shvatio da ti ništa nije pošlo za rukom.«

»Gore. Shvatih da to beše remek-delo u najveličajnijem značenju reči. Moji dobri naumi nisu nadživeli prve stranice; na sledećim su se nalazili lavi-rinti, noževi, čovek koji se osećao stvaran kao odraz, lik u ogledalu, te tigar noćni, bitke ponovo oživljene u krvi, ukleti slepac Huan Murana, Masedoniov glas, brod skovan od noktiju mrtvacu, staro-ingleski govor s večeri u veče.«

»Taj muzej dobro poznajem«, primetih malo ironično.

»K tome još varljiva sećanja, dvostruka igra simbola, duga nabranjanja, okretnost u odsustvu mašte, nesavršene simetrije koje kritičari s radošću prokljuve, kadšto tačni citati.«

»Jesi li objavio knjigu?«

»Igra sam se neuverljivo melodramskom namerom da je uništim, možda spalim. Najzad, objavio sam je pod pseudonimom u Madridu. Govorilo se o nespretnom podražavaocu Borhesa, koji, na žalost, ne beše Borhes, već samo spolja preslikan uzor.«

»To me ne čudi«, rekoh ja, »svaki pisac je na kraju svoj najlošiji đak.«

»Svaka knjiga bila je jedan od puteva koji su me vodili ovoj noći. Što se ostalog tiče... Obeshrabrenost starosti, uverenje da je svaki dan već jednom doživljen...«

»Neću pisati knjigu«, rekoh ja.

»Napisaćeš. Moje reči, upravo sadašnjost, biće jedva nešto više od sećanja na jedan san.«

Ljutio me je njegov dogmatični ton, bez sumnje onaj koji sam upotrebljavao u svojim predavanjima. Ljutilo me je što smo toliko ličili na nas i što je on nekažnjeno iskoristio ono što mu je obezbedila blizina smrti. Da bih se osvetio, rekoh: »Jesi li tako siguran da ćeš umreti?«

»Da«, odgovori on. »Osećam neku slast i olakšanje kakve još nikada nisam osetio. Ne mogu da ih dočaram. Svim rečima potrebno je zajedničko iskustvo. Zašto ti se čini da čoveka može naljutiti ono što govoriš?«

»Zato što smo tako slični. Mrzim tvoje lice, koje je moja karikatura, mrzim tvoj glas koji me podražava, mrzim tvoju naduvenu građu rečenice, koja je moja.

»Ja takođe«, reče drugi. »Zato sam odlučio da počinim samoubistvo.«

Sa zemlje začu se cvrkut ptice.

»Ova je poslednja«, reče drugi.

On me pozva na svoju stranu. Njegova ruka potraži moju. Ustuknuh; uplaših se da će mi se obe ruke istopiti. On reče: »Stoici uče da nam ne valja

žaliti se na život: vrata tamnice stoje otvorena. Uvek sam to tako razumeo, ali su me lenjost i kukačluk privoleli da oklevam. Pre otprilike dvanaest dana, u La Plati, držao sam predavanje o šestoj knjizi »Eneide.« Iznenada, dok sam skandirao jedan heksametar, poznah svoj put. Doneo sam odluku. Od tog trenutka osećao sam se neranjiv. Moja kob biće tvoja; doći ćeš do iznenadnog otkrovenja usred latinskog i Vergilija, i u isti mah zaboravićeš sasvim ovaj neobični dijalog koji se zbiva u dva vremena i na dva mesta. Ako ponovo staneš da sanjaš, bićeš onaj koji sam ja, i postaćeš moj san.«

»Neću zaboraviti i sutra ću to zapisati.

»To će ostati u temelju tvog sećanja, za vremena sna. Ako to zapišeš, poverovaćeš da ispređaš fantastičnu priču. Sutra je još neće biti. Nedo-staje ti mnogo godina.«

On zastade. Shvatih da je umro. I ja sam pomalo umro s njim; pun jada, nagoh se nad jastukom, ali tu više nikog nije bilo.

Požurih iz sobe. Napolju nije bilo dvorišta ni mermernih stpenica, niti velike tihe kuće, ni euklipsoidoskog drveta, nije bilo statua, ni vinjage, ni vodokoka, niti obilježje kapije poseda u Androgeu.

Napolju su me čekali drugi snovi.

Prevod: Slobodan Sv. Miletić

